

NORGES HØYESTERETT

Den 16. november 2015 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Matningsdal, Indreberg og Matheson i

HR-2015-02283-U, (sak nr. 2015/1887), straffesak, anke over dom:

I.

A

(advokat Odd Arild Helland)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

II.

B

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

truffet slik

B E S L U T N I N G:

- (1) Saken gjelder anker over lagmannsrettens lovanvendelse, saksbehandling og straffutmåling ved en fellende straffedom for forsettlig drap, jf. straffeloven 1902 § 233.
- (2) I straffesak mot A og B avsa Sunnhordland tingrett den 11. desember 2014 dom med slik domsslutning:

- "1. A, født 00.00.1966, frifinnes for forholdene i tiltalens post II og III.
2. A, født 00.00.1966, dømmes for overtredelse av straffeloven § 233 første ledd til en straff av 13 – tretten – år fengsel. Til fradrag i straffen går 511 – femhundreogelleve – dager for utholdt varetekt.
3. B, født 00.00.1977, frifinnes for forholdet i tiltalens post I.
4. B, født 00.00.1977, dømmes for overtredelse av straffeloven § 257, jf. § 258, straffeloven § 257, vegtrafikkloven § 31 første til fjerde ledd, jf. § 22 første ledd,

vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd første punktum og legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd til en straff av fengsel i 90 – nitti – dager, jf. straffeloven § 62 og § 63 annet ledd. Fengselsstraffen anses utholdt i varetekt.

5. **B, født 00.00.1977, ilegges sperrefrist på 2 – to – år, regnet fra 23. juli 2013, for erverv av førerrett for motorvogn, jf. vegtrafikkloven § 24a andre ledd.**
6. **A dømmes til å betale erstatning med kr. 43 519,- – førtitretusenfemhundreognitten – til C innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelser.**
7. **B dømmes til å betale erstatning med kr. 3 000,- – tretusen – til D innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelser."**

(3) Påtalemyndigheten anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for frifinnelsen av B etter tiltalens post I, forsettlig drap, og frifinnelsen av A for postene II og III for grovt tyveri. A anket over lovanvendelsen for post I knyttet til spørsmålet om overskridelse av nødverge, samt straffutmålingen. Ankene ble henvist til ankeforhandling.

(4) Gulating lagmannsrett avsa 28. august 2015 dom med slik domsslutning:

- "1. **A, f. 00.00.1966, frifinnes for tiltalens post II og III.**
2. **Anken fra A over rettsanvendelsen, forkastes.**
3. **I Sunnhordland tingretts dom, domsslutningen pkt 2, gjøres den endring at straffen for A settes til fengsel i 14 – fjorten – år og at varetektsfradraget utgjør 771 – sjuhundreogsyttien – dager.**
4. **B, f. 00.00.1977 dømmes for overtredelse av straffeloven § 233 første ledd, samt de forhold som for skyldspørsmålet ble endelig avgjort ved Sunnhordland tingretts dom av 11.12.2014 og sammenholdt med straffeloven § 62 og § 63 til en straff av fengsel i 12 – tolv – år. Til fradrag går for utholdt varetekt 514 – femhundreogfjorten – dager.**
5. **Sak om pådømmelse av borgerlige rettskrav mot B, heves."**

(5) Begge de domfelte har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett.

(6) B har anket over lovanvendelsen, saksbehandlingen og straffutmålingen. Til støtte for anken er det i korte trekk anført:

(7) Rettsbelæringen inneholder en rekke feil. Blant annet gir den uttrykk for at det er tilstrekkelig at B selv har deltatt i voldsutøvelsen. Bs forsett må også omfatte drap. Hennes voldsutøvelse må ha medført As etterfølgende drap, og hun må ha vært seg bevisst dette. I tillegg trekkes medvirkningsansvaret ved passivitet for langt i rettsbelæringen.

(8) Straffen må reduseres vesentlig. Det er blant annet ikke tatt tilstrekkelig hensyn til at handlingen er i medvirkningens ytterkant.

(9) A har anket over lovanvendelsen, saksbehandlingen og straffutmålingen. Da hun også ble dømt i tingretten for forsettlig drap overfor fornærmede, E, har hun i motsetning til B ikke ankerett. Ankeutvalget finner dermed ikke grunn til å redegjøre nærmere for hennes anførsler.

(10) *Påtalemyndigheten* har for så vidt gjelder Bs anke i korte trekk anført:

- (11) En rekke av anførselene fra B knyttet til rettsbelæringen og domsgrunnene retter seg mot bevisvurderingen, som Høyesterett ikke kan prøve. For øvrig er rettsbelæringen verken mangelfull eller gir en uriktig tolkning av de objektive og subjektive vilkårene knyttet til medvirkning.
- (12) Hva gjelder spørsmålsskriftet, ble forsvarer gitt anledning til å uttale seg, og det er ikke nedtegnet innsigelser til spørsmålsskriftet i rettsboken.
- (13) Straffen anses ikke som for streng.
- (14) Påtalemyndigheten har for begge ankene lagt ned påstand om at anken nektes fremmet.
- (15) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker:
- (16) B ble i tingretten frifunnet for forsettlig drap, men dømt i lagmannsretten. Hennes anke kan da bare nektes fremmet dersom ankeutvalget enstemmig finner det klart at anken ikke vil føre fram, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. Beslutningen om å nekte anken fremmet skal da begrunnes, jf. straffeprosessloven § 323 andre ledd andre punktum.
- (17) Før ankeutvalget går inn på de rettsspørsmål som er reist i saken, finner det grunn til å gi en kort omtale av saksforholdet.
- (18) Ifølge lagmannsretten skal de to domfelte, B og A, i beruset tilstand ha oppsøkt fornærmede, E, rundt midnatt natt til onsdag 24. juli 2013. Sammen med ham ble det drukket ytterligere alkohol. Etter en tid stjal B diverse verdigjenstander fra ham. Det fremstår som noe uklart om det var dette eller andre forhold som utløste den påfølgende drapshandlingen som A ble funnet skyldig i i tingretten, men som B først ble dømt for i lagmannsretten. Da det er uten betydning for de spørsmål som anken reiser, går ikke ankeutvalget nærmere inn på dette.
- (19) Ankeutvalget forstår lagmannsrettens dom slik at det ikke er lagt til grunn for domfellelsen av B at hun utførte noen av de handlingene som medførte fornærmede, Es, død. Dommen bygger på at hun skal ha deltatt i den innledende voldsutøvelsen og at hun deretter ikke grep inn mot As påfølgende voldshandlinger. Om disse uttales det at fornærmede var påført 70 forskjellige skader ved totalt 50-70 voldshandlinger. Domfellelsen er altså basert på hva som omtales som passiv medvirkning.
- (20) Spørsmålet til lagretten om drap eller medvirkning til drap var utformet slik:
- "Onsdag 24. juli 2013, i ----vegen i X, sammen med A, drepte hun E ved at de slo og/eller sparket og/eller trampet på ham slik at E ble påført skade og blødning og døde av skadene senere samme dag og/eller medvirket til dette ved selv å bidra ved den faktiske utførelsen av handlingen og/eller ved å unnlate å gripe inn mot As voldshandlinger til tross for at hun hadde mulighet og plikt til dette på grunn av at hun hadde medvirket til tyveri fra E kort tid forut."**
- (21) I anken anføres det for det første at slik tiltalebeslutningen var utformet, var lagmannsretten avskåret fra å inkludere passiv medvirkning i spørsmålsskriftet. Dette begrunnes med at grunnlaget utelukkende var beskrevet ved aktive drapshandlinger, og passiv medvirkning var ikke omtalt.
- (22) Denne innsigelsen kan klart ikke føre fram. Ankeutvalget nøyer seg med å vise til at det følger

av sikker rettspraksis at forholdets identitet etter straffeprosessloven § 38 ikke endres utelukkende fordi retten legger til grunn at en straffbar handling er begått på en alternativ måte i forhold til den beskrivelsen av grunnlaget som er gitt i tiltalebeslutningen, jf. Matningsdal i Jussens Venner 2002 side 89-132 på side 114 med henvisning til rettspraksis.

- (23) Spørsmålet blir dermed om lagmannen i den protokollerte rettsbelæringen har gitt en misvisende eller uriktig omtale av hva som kreves for å bli domfelt for drap. Om hva som kreves for medvirkning uttaler han:

"Det er mulig å medvirke på flere ulike måter. Man kan medvirke fysisk og psykisk for eksempel ved å delta i vold, eller psykisk ved å oppfordre til vold, og unntaksvis ved passivitet. Det kan også være en kombinasjon, f eks at man gjør noe i starten, og deretter er passiv. Eller at fysiske handlinger, samtidig gir uttrykk for en psykisk støtte.

Det er ikke et krav om at medvirkningen har vært noen nødvendig bidrag til at E døde.

Dere trenger ikke å ta stilling til om en medvirkning har vært slik, eller slik. For skyldspørsmålet er det kun nødvendig å ta stilling om B har medvirket på en eller annen måte som rammes som medvirkning til drap. Ved en eventuell straffutmåling vil det måtte tas stilling til hva slags medvirkning, og også her skal rimelig tvil komme tiltalte til gode.

Dersom B selv deltar i voldsutøvelsen, medvirker hun både fysisk og psykisk til den vold som A utfører. Det rammes også som medvirkning om hun hjelper A, eller støtter henne på andre måter.

På den annen side gir det normalt ikke medvirkeransvar å bare være tilstede uten å gripe inn. Alle og enhver som blir vitne til alvorlig vold kan ha en plikt til å hjelpe eller i det minste varsle nødetater – men det fører ikke til medvirkeransvar, men rammes av egne bestemmelser. Dersom det ikke kan utelukkes at situasjonen er slik som B har forklart, at hun kom og fant en død mann, så skal det svares nei på spørsmålet om medvirkning til drap.

Den store hovedregel er også at bare det å være tilskuer, ikke medfører ansvar. Så dersom det ikke kan utelukkes at B bare var tilstede der drapet ble begått, at hun bare så hva som skjedde og fikk blodsprut over seg, medfører heller ikke dette straffansvar medvirkning til drap. Dersom det for eksempel at det ikke kan utelukkes at volden startet ved at A forsvarte seg, og B kun så på uten å medvirke fysisk eller psykisk, så skal det dermed svares nei.

Men i noen tilfelle kan ren passivitet også medføre ansvar som medvirker fordi man har en særskilt plikt til å gripe inn, eller forhindre ytterligere skade. Noen slike tilfeller har vært oppe i rettspraksis, eller har vært omtalt i juridisk teori.

...

På samme måte vil B kunne bli ansvarlig om det er hun som har satt hendelsesrekken i gang ved å begå tyverier fra E. Dersom det da oppsto en konfrontasjon mellom henne og E pga B stjal fra han, der A griper inn og tyr til vold, så har B en særskilt plikt til å gripe inn. Ren passivitet i en slik situasjon, rammes som passiv medvirkning. Det hun i tilfelle da har plikt til, er å forsøke å hindre ytterligere vold, ta avstand og hjelpe. Dersom man først har medvirket fysisk, psykisk eller ved passivitet, så vil det ikke være nok å etterpå legge pute under hodet og tilby øl.

Slik passiv medvirkning utgjør yttergrensen for medvirkningsansvaret. Som sagt skal dere ikke ta stilling til detaljer, men kun ta stilling til om Bs forhold faller innenfor eller utenfor det som er straffbart, eller ikke.

...

Jeg skal også si litt om skyldkravet knyttet til medvirkning til drap. For å kunne dømmes for medvirkning til drap så man være klar over hva man gjør. B må i det minste ha skjont at E mest sannsynlig vil dø som følge av den volden han ble utsatt for, og som hun medvirker til

fysisk, psykisk eller ved passivitet.

Det avgjørende er hva hun ville ha forstått om hun var edru. Dette må gjelde fullt ut i forhold til eventuell fysisk og/eller psykisk medvirkning."

- (24) De grunnleggende vilkår for straffansvar ved passiv medvirkning følger av Rt. 2010 side 1630 hvor førstvoterende i avsnitt 26-28 uttaler:

"(26) For handlingar som deltakarar har vore saman om å planleggje og å utføre, vil det såleis vere ei plikt til inngripping for ein deltakar der ein annan deltakar går lenger enn det som opphavleg var omfatta av forsettet. Ein slik annan deltakar kan ikkje vere passiv til at ein gjerningsperson går lenger enn det dei først hadde tenkt seg, men må då gjere noko for å avbryte handlinga eller utvidinga for å unngå å bli ansvarleg for den fullt ut.

(27) Det eg her har gitt uttrykk for, er i samsvar med det som er lagt til grunn i NOU 1992: 23 Ny straffelov avsnitt 3.3.1. Det aktuelle avsnittet har ein reservasjon for 'dersom det er mulig'. Reint faktisk vil det ofte vere slik at handlingane skjer så fort at det ikkje under noko omstende er tid til å gripe inn, men det kan sjølvstapt også vere anna som gjer inngripping umogeleg. Ei plikt for ein deltakar til inngripping ved utviding av den tenkte handlinga må såleis klart ha som føresetnad at det vil vere tid og høve til dette. Inn under dette må det også liggje at ein deltakar må ha tid og grunnlag for å områ seg, sjølv om dette vil måtte variere etter kva situasjonen er.

(28) Dette inneber at der ein deltakar ikkje har oppfylt handleplikta som eg her har gjort greie for, vil forsettet for vedkomande deretter bli rekna å omfatte også det overskytande til det som var tenkt."

- (25) I dette sitatet omtales tilfeller hvor det har skjedd en forutgående planlegging, og hvor voldsutøvelsen får et større omfang enn opprinnelig tenkt. Men ansvar for passiv virkning kan også være aktuelt i andre tilfeller selv om det ikke har skjedd noen forutgående planlegging. Dette gjelder for eksempel dersom man sammen med en annen innleder en voldsanvendelse mot en tredjeperson, eventuelt gjør dette med den andre til stede, og man deretter ikke griper inn mot den andres videre voldsutøvelse selv om det er "tid og høve" til det. Etter ankeutvalgets vurdering er dette kjernen i lagmannens rettsbelæring hvor han på den ene side understreket at ren passivitet ikke var tilstrekkelig, men at man vil kunne bli ansvarlig om man har utført handlinger som satte den andres voldshandlinger i gang og deretter ikke griper inn mot den videre voldsutøvelsen selv om det var tid og anledning til det. Ankeutvalget kan heller ikke se at det er uttalt noe uriktig eller misvisende om hva som kreves for at Bs forsett omfattet drapet.
- (26) Ut over dette er det reist ulike innvendinger mot rettsbelæringen som i realiteten utgjør et angrep på bevisbedømmelsen og som Høyesterett ikke kan prøve, jf. straffeprosessloven § 306 andre ledd.
- (27) Ankeutvalget finner det etter dette enstemmig klart at anken over lovanvendelsen under skyldspørsmålet ikke fører fram.
- (28) Ankeutvalget har videre funnet det klart at heller ikke Bs anke over straffutmålingen kan føre fram. Hun er funnet skyldig i medvirkning til et svært brutalt drap hvor fornærmede ble utsatt for 50-70 forskjellige voldshandlinger som må ha påført ham sterk smerte. Når straffen da er satt til normalstraffenivået for forsettlige drap, 12 år, er det etter ankeutvalgets vurdering ikke noe misforhold mellom de straffbare handlingene og den utmålte straffen, jf. straffeprosessloven § 344.
- (29) Ankeutvalget finner det etter dette enstemmig klart at Bs anke ikke vil føre fram, og at den

ikke bør tillates fremmet.

- (30) For så vidt gjelder As anke kan ankeutvalget ikke se at den gjelder "spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett", jf. straffeprosessloven § 323 første ledd andre punktum. Hennes anke vil etter dette heller ikke bli tillatt fremmet.
- (31) Beslutningen er enstemmig.

SLUTNING :

Ankene tillates ikke fremmet.

Hilde Indreberg
(sign.)

Magnus Matningsdal
(sign.)

Wilhelm Matheson
(sign.)

Riktig utskrift: